

Natuurlijkerwijze

49e jaargang
Lente 2025

1

Foto: Rian Smit: IJshaar

Beleef de natuur

ivn natuur
educatie
Barneveld

www.ivn.nl/barneveld

Lente

adres: Stationsweg 2c, 3771 VH Barneveld

Maart 2025

e-mail: communicatie@ivn-barneveld.nl

49e jaargang nr. 1

Natuurlijkerwijze verschijnt 4 keer per jaar

alleen digitaal

Inhoud

Inhoud	2
Van de voorzitter	3
Even voorstellen?	3
Vogelaarscontactdag 24 mei 2025 - Lauwersmeer.....	4
Excursie naar de sneeuwkllokjes van Amelisweerd	5
Natuurwandeling naar Maanschoten 8 maart 2025	6
Vogels spotten met de JNC.....	8
Vogelaarscontactdag 21 juni 2025 - Tusschenwater	12
Basiscursus Flora 2025.....	13
Een voedselbosje in Barneveld	14
Heemtuinen.....	16
Bram Boswachter.....	19
De baard van Koning Winter.....	20
IJshaar	21
Adresgegevens	23

Van de voorzitter

Beste leden,

En dan is het al weer lente. Temperaturen schieten nog wat van boven naar beneden. Zo krap je 's ochtends het ijs van je auto, ze loop je 's middags zonder jas een ommetje. De natuur begint voorzichtig uit te lopen. En vooral de vogels achter in mijn tuin fluiten alsof het een lieve lust is.

Ook de activiteiten van onze vereniging beginnen te bruisen. Er is vooral volop mogelijkheid om een kijkje in de keuken te nemen bij onze werkgroepen. Er zijn diverse meeloop ochtenden om kennis te maken met de mensen en de werkwijze. Een echte aanrader als je je nog aan het oriënteren bent om je in te gaan zetten. Of wellicht om je horizon weer eens te verbreden.

In het bijzonder wilde ik de fotowerkgroep noemen. Hun jongste lid heeft met zijn foto van de maand volop de krant weten te halen. Mooi om te zien welk talent we binnen de club hebben.

Als laatste wilde ik kort stilstaan bij ons huisvestingsvraagstuk. We hebben als bestuur je daar in februari over geïnformeerd per ledenbrief. We kunnen helaas nog geen witte rook tonen, maar we willen je wel laten weten dat we volop gesprekken voeren om voor onze vereniging ook vanaf deze zomer een eigen plek te behouden.

*Hartelijke groet, namens het bestuur,
André van de Burgwal, voorzitter*

Even voorstellen?

Mijn naam is Jenneke Slager, ik ben getrouwd met Eliza Slager. We hebben allebei altijd veel belangstelling voor de natuur. In het verleden hebben we samen een vogelcursus gevolgd bij het IVN.

Vorig jaar hebben wij samen de gidsencursus afgerond van het IVN. Dan is de vraag, wat ga ik doen met dit certificaat op zak. Samen met een aantal andere enthousiastelingen, ben ik bij de kindernatuurclub mee gaan draaien. Erg leuk om te doen. Mede doordat ik uit het onderwijs kom, vind ik omgaan met kinderen erg leuk.

Toen kwam de vraag of ik in het bestuur wilde plaatsnemen. Daar moest ik even over nadenken. Eerst maar even proefdraaien.

Sinds een jaar woon ik de vergaderingen van het IVN-bestuur mee. Eerst om eens te kijken of het bij mij past en of ik wel iets kon betekenen in dit bestuur.

Nou ik moet zeggen, ik vind het erg leuk om mee te denken en om samen over een aantal zaken te brainstormen. Sinds de Najaarsledenvergadering, 8 oktober 2024, zit ik officieel in het bestuur. Als algemeen bestuurslid.

Naast het bestuur van het IVN, zit ik ook in het bestuur van de Zonnebloem, afdeling Barneveld. Daar mag ik de financiën beheren. 1 dag per week werk ik als vrijwilliger bij zorgboerderij 't Paradijs.

Oppas op de kleinkinderen, wandelen met de hond, fietsen, lezen en straks weer nestkastjes controleren bij de vogelwerkgroep van het IVN. En niet te vergeten; ik ben IVN voedselbos-wachter bij basisschool de Bron. Zo mag en kun je als gepensioneerde nog een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Jenneke Slager

Vogelaarscontactdag 24 mei 2025 - Lauwersmeer

Het is al weer meer dan vijf jaar geleden dat we naar deze toplocatie zijn geweest. De hoogste tijd om het Lauwersmeer met een bezoek te vereren. Deze dag is gepland in een topperiode: alle broedvogels zijn weer binnen en de natuur is vol met zang en balts.

Voor de meesten van jullie zal het Lauwersmeergebied niet onbekend zijn. Het ligt tegen de waddenkust op de grens van Friesland en Groningen. Door de uitgestrektheid van het gebied en de diverse landschappen, herbergt het gebied meer dan 100 broedvogelsoorten. We bezoeken diverse uitzichtpunten, waar we tal van eenden en steltlopers zullen zien. Als plotseling alle vogels opvliegen, dan is de kans groot dat er een jagende slechtvalk of zeearend langs komt. Het is de bedoeling om tijdens deze contactdag wat meer aandacht te besteden aan het prachtige rietlandschap rond de Kollumerwaard. Naast sprinkhaanzanger, snor, baardman en andere mooie rietvogels maken we wellicht kans op de zeldzame buidelmees. Ook andere schaarse broedvogels kunnen we hier tegenkomen, zoals de gracieuze grauwe kiekendief en de grote karekiet.

Wil je een goede kans maken om eens met honderd soorten thuis te komen, ga dan vooral mee.

We vertrekken vermoedelijk rond half vijf en zijn aan het einde van de dag weer terug. De brandstofkosten bedragen, afhankelijk van de autobezetting, ongeveer 25 euro per persoon.

Opgeven kan bij tot uiterlijk woensdag 21 mei bij Marco van Reenen via mcvanreenen@gmail.com.

Excursie naar de sneeuwkllokjes van Amelisweerd

Op 15 februari zijn we met een tiental leden richting Amelisweerd geweest om sneeuwkllokjes te fotograferen. Omdat deze Utrechtse sneeuwkllokjes 's morgens uitslapen verzamelden wij rond het middaguur op de parkeerplaats bij het IVN-gebouwtje. Een aantal leden reisden op eigen gelegenheid, daarom konden we met twee auto's vertrekken vanuit Barneveld. Gea reedt (met Thérèse en Juliette) als verkenner in de voorste auto. Alhoewel het al eventjes na het middaguur was, had Gea de slaap nog niet helemaal uit. Ze stuurde haar auto zo weer richting haar huisadres. De achtervolgende auto (met Anton, Jacco en Jantiene) er strak achteraan. Het begin was dus al veel belovend. Na een kleine stadstour door Barneveld heen zijn we toch op de afgesproken plek in Amelisweerd terecht gekomen. Op de volle parkeerplaats begroetten we eerst Adriaan. Omdat deze jonge god net 70 jaar jong geworden was werd na de gebruikelijke felicitaties de polonaise richting de sneeuwkllokjes ingezet. Na een lange wandeling kwamen we bij de sneeuwkllokjes. Ze stonden jammer genoeg niet allemaal open maar dat mocht de pret niet drukken. Iedereen zocht een plekje en begon de kleine witte bloempjes te vereeuwigen. Toen later Ina en Aukje ook arriveerden waren we compleet. Het fotograferen van de sneeuwkllokjes gebeurde voornamelijk laag bij de grond. We hadden veel bekijks van voorbijgangers, al die fotografen in camouflagekleding rollend over de grond. Het had wel een klein beetje iets weg van de loopgravenoorlog aan het front in Oekraïne. Na ruim een uur op de grond gelegen te hebben waren de spieren koud en stram geworden en besloten we in het restaurantje op het park warme chocolademelk met slagroom te gaan drinken. Ook een lekkere koek of zelfs een appeltaart met slagroom mocht hierbij niet ontbreken. Eenmaal opgewarmd besloten we de camera's op te ruimen en naar huis te rijden om de resultaten thuis te gaan bekijken. Het was weer een leerzame en gezellige middag de beelden hiervan worden op maandag 10 maart op onze volgende werkgroep avond getoond.

Tekst: Anton de Koning

Wil je ook op de fotowerkgroep komen kijken, mail dan even naar :

ivnfotobarneveld@gmail.com. Van harte welkom!

Natuurwandeling naar Maanschoten 8 maart 2025

Op deze zonovergoten ochtend gingen beide gidsen Grietje en Sylvia met 12 enthousiaste deelnemers op stap. Er werd kort stilgestaan bij de geschiedenis van het gebied. De wandeling ging vervolgens door het natuurgebied Vossen, gekenmerkt door de vele loofbomen. Hier werden we verwelkomt door een vogelconcert; waaronder de zanglijster, vinken, roodborst, winterkoning en grote lijster. Bij een zoel (dit is een plek die door wilde zwijnen wordt gebruikt om te baden) stonden we kort stil. Sylvia vertelde waarom de zwijnen hier een modderbad nemen. Bij een daar aanwezige schuurboom troffen we veel zwijnenharen aan. Ook werden de deelnemers onderweg geattendeerd op een havikshorst.

Aangekomen op natuurgebied Maanschoten ontdekten we nog wolvensporen in de vorm van uitwerpselen. Ook stonden we stil bij de aanwezige kraaiheide en Grietje legde uit dat dit een bijzondere heidesoort is. Verderop verschenen de grote oude hakhoutstoven. Grietje vertelde de deelnemers over de geschiedenis van deze mooie sprookjesachtige boomkringen.

Foto: Monic

Foto: Monic

Langs het pad zagen we ook de vele jeneverbesstruiken. Sylvia vertelde over het ontstaan van de jeneverbessen en waarvoor de bessen worden gebruikt. De tocht werd vervolgens voortgezet door het prachtige landschap, met het zicht op de hierbij aanwezige imposante hakhoutstoven.

Ook de bosmuis is een bewoner in het gebied. Daar werd door Sylvia kort iets over verteld. We hielden even een kleine stop bij een omgevallen dode grove den. Grietje en Sylvia vertelden dat deze dode grove den een bijzondere plek is voor diverse insecten, zoals de grijze ribbelboktor en de kleine dennenscheerder. We zagen de restanten van hun verblijf in de vorm van een heuse poppenwieg en een “V”-vormige inscriptie op de stam van de boom...

Onderweg viel ons oog op de vele kleine rulle zandhoopjes in het heidelandschap. Grietje vertelde dat hier de driehoornmestkever verantwoordelijk voor is. Grietje liet ons een dood exemplaar zien, die zij in een klein doorzichtig potje van huis had meegenomen.

Tot slot werden we nog getrakteerd op de zang van de boomleeuwerik, bloeiend klein hoefblad, vlinders (de citroenvlinder en de gehakkelde aurelia) en als kers op de taart een ree. Kortom: we kijken terug op een leuke en zeer interessante excursie in dit schitterende natuurgebied!

Grietje en Sylvia

Vogels spotten met de JNC

De Blauwe Kamer bij Wageningen is een waar paradijs voor vogelliefhebbers. Je kunt hier lepelaars, zilverreigers, aalscholvers en soms zelfs een visarend spotten.

In De Blauwe Kamer lopen kuddes half wilde Galloway-runderen en Konikpaarden vrij rond. Deze dieren helpen bij het beheer van de vegetatie en dragen bij aan de biodiversiteit.

In het gebied staan restanten van een historische steenfabriek die tussen 1890 en 1975 bakstenen produceerde. Deze ruïnes bieden nu onderdak aan verschillende dieren, zoals grootoor-

vleermuizen en wilde bijen.

Het gebied wordt regelmatig overstroomd door de Neder-Rijn, wat zorgt voor een voortdurend veranderend landschap. Dit trekt een verscheidenheid aan planten en dieren aan, waaronder zeldzame soorten zoals het fraaie duizendguldenkruid.

Het hoogste waterpeil ooit gemeten in De Blauwe Kamer was tijdens de extreme overstromingen in de winter van 1995. Toen bereikte het water een hoogte van ongeveer 15 meter boven NAP (Normaal Amsterdams Peil).

Zaterdag 8 maart jl. zijn we met de Jeugd Natuur Club IVN Barneveld op pad geweest naar De Blauwe Kamer met 15 Jeugdleden, 3 Vogelaars uit onze Vogelwerkgroep, 4 ouders / chauffeurs en 4 begeleiders. Prachtig weer, zeker vergeleken met de barre kou die we getrotseerd hebben bij onze vorige Vogel excursie naar de Schuitenbeekdelta.

We zijn eerder gestart dan normaal i.v.m. de reistijd naar Wageningen. Klokslag 09:00 uur was iedereen present en begonnen we met een korte presentatie van

Daan over broedvogels en wat we zoal te zien zouden kunnen gaan krijgen in De Blauwe Kamer.

En iedere keer weer worden wij verrast door hoeveel kennis van de natuur onze Jeugdleden al hebben. Daar worden wij heel erg blij van!

De 15 kinderen hebben we in 3 groepen verdeeld. Iedere groep kreeg deze zoekkaarten mee en de opdracht om zoveel mogelijk vogels te spotten:

Vogels zoeken

Watervogels

🔍 Zoek op wat de watervogelprofessor te zeggen heeft

Vogels zoeken

Zangvogels en roofvogels

🔍 Zoek op wat de watervogelprofessor te zeggen heeft

De prijs voor de winnende groep was om een keer met de Vogelwerkgroep mee op pad te mogen. Om het extra leuk en uitdagend te maken waren er drie vragen toegevoegd:

1. Wat is de kleur ogen van de aalscholver?
2. Waarom broeden reigers in bomen?
3. Wat is het verschil tussen een kleine en een grote zilverreiger?

Weet u de antwoorden?

De 3 groepen gingen onder begeleiding van een Vogelaar uit onze Vogelwerkgroep op speurtocht de Blauwe Kamer in. De Vogelaars herkenden meteen al allerlei vogelgeluiden waar alle anderen alleen maar met diep respect naar konden kijken. De Zanglijster die als eerste in de presentatie van Daan zat wordt ook meteen als eerste gehoord door Daan en daarna pas door de anderen gezien. Direct in het begin werden we al verrast door veel Grauwe Ganzen, Meeuwen, Roodborstjes en Heggenmusjes.

Iets verderop was de schrijver van dit stuk vooral onder de indruk van een prachtige roofvogel. Ik denk dat het een Torenvalk was, maar weet het eerlijk gezegd niet helemaal zeker. Zal ik nog eens bij Daan navragen 😊. We zien heel veel broedvogels en zangvogels.

De echte vogelkenners worden helemaal lyrisch als vanuit de Vogelkijkhut een groep Grote Zaagbekken te zien is. Kunnen we de kinderen meteen de verschillen laten zien tussen de mannetjes en de vrouwtjes. Verder nog de

Smient, de Fuut, een Lepelaar, een Kleine Zilverreiger en Dodaars gezien. En dan nog heel veel andere vogels ook. Kortom veel teveel om hier allemaal op te noemen. Iedereen geniet met volle teugen.

Rond 12:00 uur was het (helaas) al weer tijd om terug te gaan naar ons Natuur Educatief Centrum in Barneveld. Maar niet voordat we de prijsuitreiking hadden. Na rijp beraad besloot de jury dat eigenlijk iedereen gewonnen had. Met dit heerlijke weer ruim 2 uur in dit prachtige natuurgebied mogen zijn is natuurlijk al de hoofdprijs! Maar goed er moest natuurlijk toch wel een groep als winnaar uit de strijd komen om te bepalen wie er mee mogen met de Vogelwerkgroep. Dat is de groep van André geworden met Deborah, Marcus, Ivo, Maarten en Gerrald. Zij krijgen apart van Daan nog een uitnodiging.

Rest mij nog om nogmaals alle Jeugdleden van de JNC, de Vogelaars, de chauffeurs/ouders en de begeleiders te bedanken voor een fantastische vogel beleving in de Blauwe Kamer.

Hans Uittenhout

Vogelaarscontactdag 21 juni 2025 - Tusschenwater

Vorig jaar ging deze dag naar het Tusschenwater in Drenthe niet door i.v.m. de weersomstandigheden. We hopen nu op beter weer!

Als vogelwerkgroep proberen we voor de vogelaarscontactdagen elk jaar wel een nieuw gebied te bezoeken. In ruim 15 jaar zijn we ca 120 keer op pad geweest en hebben we zo'n 60 gebieden bezocht. Het wordt daarom wel steeds lastiger om weer een nieuw gebied te vinden.

Gelukkig staan de ontwikkelingen wat natuur betreft niet stil. Hierbij spelen de ontwikkeling van ecologische zones, waterberging en drinkwaterwinning vaak een grote rol. Zo ook bij het Tusschenwater. Een voor ons nieuw gebied dat we deze keer gaan ontdekken.

Het is altijd weer fantastisch om te zien dat de mens alleen weer de juiste omstandigheden hoeft te scheppen en de natuur daarna vanzelf zijn gang gaat. Door oude zaadbanken en door water en wind vers aangevoerd zaad ontwikkelt zich al snel een mooi natuurgebied. De nieuwe natuurgebieden bestaan in het begin nog vaak deels uit strandjes en slikken.

Deze worden al gauw ontdekt door de ontdekkingsreizigers bij de vogels: de pionierssoorten, zoals de kleine plevier. Ook trekvogels bezoeken dit gebied op hoge poten. Het betreft hier dan geen opgewonden emotie, maar een fysieke eigenschap die handig is bij het zoeken naar voedsel in waterrijke gebieden. Het zijn o.a. deze steltlopers die wij op onze bezoeken zo graag waarnemen. Diverse soorten broeden niet in Nederland en zijn op doortrek tijdens ons bezoek. Een mooie gelegenheid om deze ook in ons mooie landje te bewonderen!

Het gebied is ontwikkeld in 2019, waardoor de vogels al ruim de tijd hebben gehad om het gebied te ontdekken. Dit heeft er o.a. toe geleid dat in 2023 maar liefst 24 steltkluten paartjes het aantrekkelijk vonden om hier voor nageslacht te zorgen!

De steltkluut is een uitzonderlijke steltloper met bizar lange poten en erg mooi om te zien. Een zeldzame vogel die die status inmiddels hard aan het ontgroeien is en steeds vaker in ons land broedt en altijd op ons verlanglijstje staat.

Uit een inventarisatie op waarneming.nl blijkt dat het een soortenrijk gebied is. Behalve de steltkluut worden diverse andere steltlopers waargenomen als kemp-haan, witgatje, bosruiter, zwarte ruiters en groenpootruiter. Ook spannende duikers als geoorde fuut, elegante sterns als zwarte stern en de zeldzame witwangstern, prachtige eenden als zomertaling en wintertaling komen in het gebied voor. Natuurlijk zullen de zangvogels ook niet aan onze aandacht ontsnappen.

Behalve het Tusschenwater bezoeken we ook andere interessante gebieden in de waterrijke gebied.

Kortom: het wordt een spannende dag! Gaan we de genoemde vogels ook allemaal zien? Het opwindende aan vogelen is dat je dat nooit zeker weet! Wij kunnen alleen de kansen zo groot mogelijk maken en dat hebben we hier zeker gedaan!

Alle geïnteresseerde vogelaars van IVN Barneveld zijn welkom. Begin je pas net met vogelen? Dat is geen enkel probleem. Dit is geen excursie, maar doel is wel o.a. om van elkaar te leren en vragen staat vrij! Het bezit van verrekijker is een absolute vereiste. Het IVN heeft een eigen telescoop die ook gebruikt kan worden door degenen die het bezit ervan nog moeten missen.

We vertrekken om 5.00u van de Vetkamp en zijn vroeg in de avond weer terug. Wil je eerder terug zijn? Laat dat dan even weten, dan kijken we of dat te regelen is.

De kosten zijn ca. 25,- pp en kunnen variëren, afhankelijk van het aantal deelnemers. Wil je rijden? Laat dat ook even weten.

*Opgeven kan bij Daan (akuiper@solcon.nl) tot en met woensdag 18 juni.
Een hartelijke groet van Marco, Gert en Daan.*

Basiscursus Flora 2025

In het vorige blad (Winter 2024) werd de Basiscursus Flora 2025 aangekondigd.

Er hebben zich 16 cursisten aangemeld; niet alleen IVN leden maar ook mensen van buiten deze kring.

De online lessen zijn van start gegaan maar daarvoor is er op 11 maart een kennismakingsavond geweest in het Natuur Educatie Centrum waar een groot deel van de cursisten aanwezig was. Er werd diverse info van Floron uitgedeeld. Ook kregen de deelnemers een eigen loepje.

D.m.v. een leuke plantenquiz werd de kennis van de aanwezigen getest. Ook konden de deelnemers al diverse planten die door de organisatie was meegenomen m.b.v. hun loep bekijken. Naast de (14) online lessen – die de cursisten individueel – krijgen worden er een aantal determinatie avonden gehouden en vinden er 3 excursies plaats die gericht zijn op specifieke plantenfamilies.

*Plantenwerkgroep IVN Barneveld
Alinda ten Hove
Sylvia van den Hazel*

Een voedselbosje in Barneveld

Wist u dat Barneveld sinds kort een voedselbosje rijker is?

Het is te vinden bij basisschool de Bron. De school is helemaal nieuw. Het gebouw ziet er prachtig uit. Ook het plein is helemaal vernieuwd. In een hoek, afgezet door een houten hekje, is zo'n 30 vierkante meter bestemd voor een voedselbosje. Het bosje is in samenwerking met het IVN opgezet. Er is samen overlegd, de lessen en het programma op de openingsdag werden verzorgd door een junior projectleider IVN natuureducatie. De kinderen van groep 6 en 7 hebben eerst een les gehad van de projectleider over het belang van voedsel, hoe het groeit, wat het nodig heeft om te groeien. Wat kunnen de kinderen daar aan bijdragen? Het was erg leuk om deze les bij te wonen. De kinderen waren heel enthousiast.

Na de inleiding, gingen ze ook praktisch aan de slag. Ze kregen een plaat met een plant en info over deze plant. Daarna hebben ze op een pollepel de naam van deze plant geschreven en deze lepel versierd. Een week later was de officiële opening van het voedselbosje.

De kinderen werden in 3 groepen verdeeld. De ene groep mocht appels roosteren. Dat was lekker. De tweede groep kreeg een lesje over de regenworm, waarom de worm zo belangrijk is, om in de tuin te hebben. Wist u dat een worm 10 harten heeft? We konden bij de levende wormen goed de ringen zien en

het zadel (verdikt stukje). Er werd gezocht naar de ogen, neus en oren. Maar die heeft een worm niet. Dat vonden ze maar raar.

Het derde groepje mocht planten in de tuin zetten. ruim 30 verschillende soorten mochten erin. De pollepels met de namen werden erbij gezet. Dat vonden de leerlingen erg leuk. De groepjes wisselden en zo kreeg iedereen een beurt. De planten kunnen nu goed wortelen en we hopen dat ze goed gaan groeien. Om het goed in de gaten te houden mag ik voedselbosjes-wachter zijn. Heeft u daar weleens van gehoord? Tja, zo heb ik er weer een baantje bij.

Jenneke Slager

Heemtuinen

Eerst iets over heemtuinen in het algemeen:

Het is een unieke mogelijkheid om – met name de wilde flora – van een gebied te ontdekken zonder dat je een heel dorp of een halve streek af moet zoeken. Met name in het voorjaar is er veel bloeiends te zien en planten te ontdekken die je anders niet of pas na veel speuren te zien krijgt. In deze rubriek wil ik er steeds één aan jullie voorstellen. Maar ik neem ook een lijst met uit elke provincie een heemtuin op zodat je die makkelijk kunt vinden. En ze staan in Wikipedia!

Een heemtuin, heembos of heempark is een kunstmatig, veelal omheind landschapselement, bedoeld om de inheemse, wilde flora en fauna te laten zien. Het begrip is geïntroduceerd door Jac. P. Thijsse (1865-1945).

Het oorspronkelijke idee van Thijsse was dat van een educatief plantsoen dicht bij de mensen. De nadruk lag niet op soortenkennis maar op inzicht in levensgemeenschappen. Thijsse kreeg voor zijn 60ste verjaardag in 1925 het gebiedje Thijsse's Hof in Bloemendaal. Hij richtte het samen met Leonard Springer in met diverse plantengemeenschappen uit Kennemerland. Thijsse's Hof is daarmee de oudste heemtuin van West-Europa.

Ik begin met de Orchideeëntuin in het Gerendal bij Valkenburg (Limburg). En wel omdat dit een van de weinige is die een beperkte openstelling heeft, nl van 1 mei tot half juni en van 10 tot 5 uur. Na half juni zijn de orchideeën uitgebloeid en nemen grassen het over.

Mei en juni zijn de orchideeënmaanden bij uitstek. Een groot deel van de orchideeën in Nederland beginnen dan te bloeien en de Harlekijn is al bijna klaar met de bloeiperiode. Het is echter flink zoeken naar deze vaak spectaculair bloeiende planten. De meeste soorten zijn immers relatief zeldzaam. Dit komt omdat orchideeën zeer kieskeurig zijn. Alles in hun omgeving moet kloppen om te kunnen groeien.

Het meest essentieel zijn de schimmels in de bodem. De meeste soorten zijn gebonden aan specifieke soorten schimmels die tussen de wortels van de plant groeien, maar niet overal aanwezig zijn. De orchidee gaat met deze zogenaamde

mycorrhiza een specifiek symbiose aan, waarbij de schimmel de plant helpt om aan voedingsstoffen te komen. Op de doorgaans schrale gronden waar orchideeën vaak bloeien, zoals kalkgraslanden, is dit vaak ook geen overbodige luxe.

Midden in het natuurreservaat Gerendal (240 ha), bekend om zijn talrijke orchideeën, heeft Staatsbosbeheer in 1958 - toen al met het oog op de kwetsbaarheid van de 'echte' natuur - een 0,6 ha (later uitgebreid tot 1 ha) groot terrein geschikt gemaakt voor het uitzetten van o.a. twintig, van nature in Zuid-Limburg thuishorende orchideeënsoorten.

De orchideeëntuin werd grotendeels aangelegd op een grazige krijthelling. Het krijt werd speciaal naar boven gehaald door spitten en ploegen. Daarna werden de orchideeën in groepen uitgezet. De grond werd tevens ingeënt met aarde van de vindplaatsen van de planten, teneinde ook de met de orchideeën in symbiose levende schimmels over te brengen. Naast de prachtige krijthelling werden ook nog stukjes aangrenzend bos en struikbeplanting rondom het open grasland geschikt gemaakt voor o.a. de bosliefhebbers onder de orchideeën.

Tegenwoordig komen er ca. 260 wilde plantensoorten in voor: grote aantallen orchideeën, maar ook veel andere zeldzame krijtliefhebbers, die met elkaar steeds weer voor nieuwe kleurschakeringen zorgen.

De tuin wordt beheerd door medewerkers van Staatsbosbeheer in samenwerking met vrijwilligers van IVN-afdeling Margraten. In het najaar wordt het kalkgrasland begraasd door schapen (na beweiding).

De orchideeëntuin ligt midden in het Gerendal. Parke- ren kan op een speciale parkeerplaats aan het begin van het Gerendal (Gerendalsweg, 6305 Schin op Geul). Vanaf de parkeerplaats is het ongeveer 1½ kilometer lopen naar de orchideeëntuin. Het Gerendal wordt gekenmerkt

door de vele hellingbossen, hoogstamboomgaarden, hooi- en weilanden, poelen en heggen, die samen met de hier grazende kudde Mergellandschapen al eeuwenlang voor de mens van betekenis zijn. Landschappelijk gezien is het Gerendal een bijzonder fraai asymmetrisch droogdal. Er zijn verschillende wandelroutes uitgezet. Dus als je uitgekeken bent kun je nog weer aan de wandel!

Wim Geelhoed

Heemtuinen per provincie:

<i>Groningen:</i>	Muntendam: Nieuweweg 127; 9649 AD Muntendam
<i>Friesland:</i>	Leeuwarden: "Kalkvaart"; Bilgaarderpaad 210 8918 Leeuwarden
<i>Drenthe:</i>	Assen: Beilerstraat 38 9401 PM Assen
<i>Overijssel:</i>	Wijhe: "Veermanshof"; Stationsweg De Bongerd, 8131 DH Wijhe
<i>Gelderland:</i>	Arnhem: "Presikhaaf"; Ruitenberglaan 4; 6826 CC Arnhem
<i>Flevoland:</i>	Lelystad: "Wind in de wilgen"; Bronsweg 25; 8222 RB Lelystad
<i>Utrecht:</i>	Leersum: "Londotuin"; Broekhuizerlaan, 3956 NS Leersum
<i>Noord Holland:</i>	Bloemendaal: "Thijsses Hof"; Mollaan 4; 2061 BD Bloemendaal
<i>Zuid Holland</i>	:Rockanje: "De Tenellaplas"; Duinstraat 12a; 3235 NK Rockanje
<i>Zeeland:</i>	Domburg: "Terra Maris"; Duinvlietweg 6, 4356 ND Oostkapelle
<i>Noord Brabant:</i>	Made: "De Liniehof"; Kievitstraat 3, 4921 VV Made
<i>Limburg:</i>	Valkenburg: "Orchideeëntuin"; Gerendal 2; 6305 PA Schin op Geul

Meelopen met werkgroepen:

Wanneer	Met wie / Contact	Waar / Wat
April en Mei	Plantenwerkgroep	Diverse locaties
Vr mi/ Za mo	Wim Geelhoed	Inventariseren
Donderdag 3 april	Scholenwerkgroep	NEC Schaffelaar Erf
	Cees Klomp	
6, 21 en 27 april	Nestkastwerkgroep	Stroeërzand / V'huizen
9-10.30	Gemmie	Max 4 pers
4, 9, 18 en 24 mei	Nestkastwerkgroep	Stroeërzand / V'huizen
9-10.30	Gemmie	Max 4 pers
1 en 9 juni	Nestkastwerkgroep	Stroeërzand / V'huizen
9-10.30	Gemmie	Max 4 pers
24 mei	Fotowerkgroep	Binnenveldse Hooilanden
5.30 bij uitkijktoren	Tussen Veenendaal en	Wageningen

Bram Boswachter

Beste natuurvriendjes,

Als boswachter loop ik altijd graag door het bos, of over de hei. Niets is leuker dan buiten van de natuur genieten. Ik vind het ook belangrijk om dat samen met anderen te doen. Dan vertel ik over al die bijzondere dingen die je kunt zien en ook horen. Vertellen over de natuur en hoe je ervan kunt genieten vind ik superbelangrijk. Zo was ik pas nog op een basisschool, ook altijd leuk om te doen. Daar was een jongen die een hele goede vraag had. Namelijk wat is een winterslaap? Dat willen jullie natuurlijk ook wel weten denk ik.

Slangen en kikkers houden een winterslaap, maar ook bijvoorbeeld egels en vleermuizen. Zodra het kouder en sneller donker wordt vindt er binnen in het dier een verandering plaats waardoor het dier inslaapt. Dit komt door hormonen. Misschien heb je weleens wat over jouw eigen hormonen gehoord. Mensen hebben die namelijk ook. Alleen we krijgen er gelukkig geen winterslaap van. Bij een winterslaap daalt hun temperatuur tot rond de nul graden. Niet elke winterslaper slaapt maandenlang aan één stuk door. Vleermuizen bijvoorbeeld worden soms even wakker om te poepen, maar eten doen ze niet.”

Egels overleven hun winterslaap soms niet. Weet je hoe dat komt? Egels overwinteren soms in een rommelhoekje van een tuin. Lekker warm onder een hoop bladeren. Aan het eind van de winter kan overdag de zon schijnen en we willen dan de tuin lente klaar maken. Bij het weghalen van de bladeren vinden we dan een ijskoude egel en we denken dan dat hij dood is. Dat is niet zo, door de winterslaap is zijn temperatuur gewoon erg laag. Dus als je zo’n ijskoude egel in je tuin vindt, moet je hem als een baby onder stoppen, onder het blad, op de plek waar je hem gevonden hebt. Wat eigenlijk nog beter is, is dat je het hele jaar door zo’n rommelstukje in je tuin hebt. Het is namelijk een paradijsje voor insecten en daardoor ook weer een supermarktje voor vogels en natuurlijk voor egels.

Ik zal jullie nog iets vertellen. Naast winterslaap is er ook nog winterrust.

Dassen en eekhoorns gaan bijvoorbeeld in winterrust. Als een dier in winterrust gaat daalt zijn temperatuur wel enkele graden, maar niet zo ver als bij een winterslaap. De dieren worden af en toe wakker om hun voedselvoorraad aan te vullen of aan te spreken: even eten en dan weer slapen. Zo zorgt het dier ervoor dat hij in de winter, als er weinig voedsel is, toch kan overleven.

Nou weer wat geleerd. Waarschijnlijk lees je dit pas in de lente, maar dan weet je nu wel hoe dieren in de winter kunnen overleven.

Groeten van Bram Boswachter.

De baard van Koning Winter

IJshaar (of "De baard van Koning Winter")

IJshaar of haarijs is een zeldzaam natuurlijk verschijnsel waarbij een haarachtige, wollige ijsstructuur ontstaat op dood en nat kernhout.

Het water, wat door mineralisatie vrijkomt in het kernhout, gaat via de zeer dunne houtstralen (of mergstralen) naar de oppervlakte van het kernhout. Het naar buiten geperste vocht befrist tot een haarachtige structuur. De haren groeien van onderaf.

Loofhout bevat veel meer houtstralen dan naaldbomen. Reden dat ijshaar niet op naaldbomen voorkomt.

Het weer speelt een belangrijk rol in dit hele proces. Allereerst moet het loofhout - meestal beuk - voldoende nat zijn. Er moet genoeg waterdamp in de lucht hangen. Anders verdampt het vocht dat uit het hout ontsnapt in plaats van te bevriezen. De temperatuur moet dus onder de 0 °C liggen. Daarnaast moet het windstil zijn. Bij te lage temperatuur stopt de stofwisseling van de schimmels.

Schimmels, welke mineralisatie veroorzaken:

- Saprofyten (leven van dood hout)
- Parasieten (doders)
 - Parasieten worden, na doden hout, saprofyten

Elfenbankje
is een saprofyt

Tonderzwam
is een parasiet

Biologische afbraak of mineralisatie

Organisch materiaal

- Houtstof (lignine) ±25%
- Celstof (cellulose) ±75%

Schimmeldraden (hyfen)
Zwamvlok of mycelium

Micro-organismen
(schimmels en bacteriën)

Anorganisch materiaal

- Koolstofdioxide (CO₂)
- Water (-> IJshaar)
- Mineralen
 - Calcium
 - Natrium
 - Fosfaat

IJshaar

IJshaar, ook wel de baard van koning Winter genoemd; wat is het eigenlijk?

Een zwam? Een schimmel? Een bacterie? Nee geen van alle; het is hatwe'o of-te-wel H₂O: water. Maar dan in bevroren vorm.

Het komt alleen in de winter onder bepaalde omstandigheden voor. Sommige jaren zie je -het niet en soms – zoals afgelopen winter – is het best redelijk vaak te zien. Onder andere tijdens de wandeling van gidsen voor gidsen dit jaar, op 18 januari van dit jaar bij Garderen. Aart legde uit wat het nu eigenlijk was en Evert bevestigde dat recent. “Het is een zeldzaam natuurlijk verschijnsel waarbij een haarachtige, wollige ijsstructuur ontstaat op hout” schrijft Wikipedia. Maar niet altijd en niet op elk hout.

Het komt alleen voor als:

- Het licht vriest
- Als het (nagenoeg) windstil is
- Als de luchtvochtigheid hoog is
- Als er dood hout voorhanden is dat ontdaan is van de bast
- Als het hout afkomstig is van Beuk of Eik (of van ander loofhout!).

Wikipedia legt het als volgt uit:

Ijshaar kan ontstaan als de luchttemperatuur even onder het vriespunt ligt op dood en nat kernhout, dus niet op de bast, van loofbomen en dan specifiek op beuken en eiken. Het is naar buiten geperst water dat bevriest tijdens vorst. In het hout komen schimmels voor en bij de stofwisseling van deze schimmels komt onder andere water vrij dat door zeer kleine openingen in het hout (houtstralen) naar buiten wordt geperst. Het naar buiten geperste water bevriest tot een haarachtige structuur. Een hoge luchtvochtigheid is noodzakelijk voor de succesvolle vorming van ijshaar zodat het naar buiten geperste water niet kan verdampen en voor bevriezing beschikbaar blijft. Zolang de schimmels water blijven produceren en de klimatologische omstandigheden gunstig blijven, kan ijshaar aan blijven groeien. Als de luchttemperatuur te laag wordt, daalt de stofwisseling van de schimmels tot zo'n laag niveau dat er onvoldoende water geproduceerd wordt.

De schimmel die voorkwam in het hout van alle proeven was de *Exidiopsis effusa*; rozeblauwig waskorstje. Ijshaar is dus geen schimmel maar het wordt er wel door veroorzaakt! Wikipedia schrijft hierover: "Hij leeft saprotroof op gevallen takken van loofbomen als Berk en Populier. In de winter kan de soort onder gunstige omstandigheden ijshaar vormen". En dus niks over Beuk en Eik! Misschien een verwante soort?

Ijshaar is heel teer en smelt na aanraking direct weg. Als ijshaar aan zonlicht wordt blootgesteld, zal het snel sublimeren (verdampen) en verdwijnen. Ijshaar is daarom alleen 's morgens vroeg of op schaduwrijke plaatsen te vinden.

In de periode van de wandeling van gidsen voor gidsen waren de omstandigheden ideaal voor ijshaar. Dagen lang een dicht wolkendek, geen zon; geen wind; geen neerslag maar wel erg nevelig. En steeds overdag maar ook 's nachts een temperatuur vlak onder nul. Ook later; tot in februari toe hebben we het kunnen zien!

Wim Geelhoed

Adresgegevens

ivn natuur
educatie
Barneveld

IVN Barneveld,
Stationsweg 2c,
3771 VN Barneveld

Bestuur

André van de Burgwal, voorzitter

voorzitter@ivn-barneveld.nl

06-1121 4973

Sylvia van den Hazel, secretaris

secretaris@ivn-barneveld.nl

06-2483 4774

Hans Uittenhout, penningmeester

penningmeester@ivn-barneveld.nl

Reknr: NL71 RABO 0385.5616.52

t.n.v. IVN Barneveld

Sylvia van den Hazel, contact werkgroepen

werkgroepen@ivn-barneveld.nl

André van de Burgwal, PR & Publieksactiviteiten

voorzitter@ivn-barneveld.nl

Saskia van Heusden, algemeen bestuurslid

activiteiten@ivn-barneveld.nl

Jenneke Slager, algemeen bestuurslid

Commissies

PR / Communicatie / Pers:

Gerald Kersjes

pr@ivn-barneveld.nl

Activiteiten:

Saskia van Heusden

Werkgroepen

Algemene vogelwerkgroep:

Daan Kuiper

0342-417 810

Natuurbeheer:

Job Lubbersen

06-1510 4497

Natuurfotografie:

ivnfotobarneveld@gmail.com

Natuurtuin Mevrouws Hofje:

Cees Klomp

06-4032 3795

Planten:

Wim Geelhoed

06-3076 3750

PR & Publieksactiviteiten:

André van de Burgwal

06-1121 4973

Redactie Natuurlijkerwijze:

Wim Geelhoed

06-3076 3750

Scholen Barneveld:

Margreet Rouwenhorst

06-4564 5875

Steenuilen:

Paul Derksen

0342-415 103

Kerkuilen:

Jan van den Heuvel

0342-473 672

Vlinders:

René de Graaff

06-4558 0623

Vogels Barneveld:

Piet Boer

0342-417 393

Vogels Garderen/Kootwijk/Erica:

Aart Mulder

06-2826 1883

Vogelinventarisaties:

Daan Kuiper

0342-417 810

Webmaster www.ivn/barneveld:

André van de Burgwal

06-1121 4973

Administratie

Leden & donateurs:

Sylvia van den Hazel

06-2483 4774

secretaris@ivn-barneveld.nl

Afz.: redactie@ivn-barneveld.nl

Activiteiten IVN Barneveld - lente 2025

Kennis- en Ontmoetingsavonden:

- 29 april: Eetbare planten door Ruth en Saskia*
27 mei: Bestuiving planten door insecten door entomoloog Joop van Loon

Voor verdere informatie over wandelingen, excursies en kennis- en ontmoetingsavonden verwijzen we u naar de komende nieuwsbrieven

Kopij: de redactie ontvangt uw bijdrage voor het volgende nummer graag voor 1 juni 2025

via e-mail: redactie@ivn-barneveld.nl